

1947a - pol

Od tłumacza

Dorobek naukowy Ericha Fromma jest imponujący, tworzy zwarty, bogaty i wszechstronny system myśli filozoficzno-psychologicznej. Oprócz olbrzymiej liczby artykułów uczony napisał 22 książki, z których pierwszą była *Escape from Freedom* (1941, *Ucieczka od wolności*), a ostatnią wydana pośmiernie *The Greatness and Limitation of Freud's Thought* (1980). Każda z nich ma charakter interdyscyplinarny i pozwala czytelnikowi obcować z różnymi obszarami wiedzy i poznania.

Tylko część prac E. Fromma doczekała się przekładów na język polski. Są to książki o różnej doniosłości poznawczej i naukowej. W miarę pojawiania się kolejnych przekładów coraz bardziej dostrzegalna i dotkliwa stawała się nieobecność na polskim rynku najważniejszych jego prac. To skłoniło mnie do przetłumaczenia książki *Man for Himself* (1947), której nadałem tytuł *Niech się stanie człowiek*; dzieła, bez którego znajomości nasza wiedza o całościowym charakterze dokonań Fromma byłaby niepełna. W opinii dr. Rainera Funka, jednego z najbardziej odpowiedzialnych europejskich znawców i propagatorów myśli i koncepcji E. Fromma, przewodniczącego The International Erich Fromm Society, praca ta – obok *Ucieczki od wolności* oraz *The Heart of Man* (1964) – jest najznakomitszym pod względem naukowym i humanistycznym dziełem amerykańskiego uczonego. Dany w *Ucieczce od wolności* zarys charakterologii pełne swe rozwinięcie znajduje właśnie w książce *Niech się stanie człowiek*.

Zdaniem Fromma psychologii nie da się oddzielić od etyki, która powinna przyjąć na siebie zadanie ustalania obiektywnych standardów postępowania i zachowania, kierując się wiedzą dotyczącą natury ludzkiej i prawami nią rządzącymi, bez odwoływania się do autorytetów lub objawionych czy jakichkolwiek innych wartości heteronomicznych.

Prezentowana i zalecana przez Fromma postawa, którą można by nazwać alternatywnym etycznym, otwiera drogę zarówno do etycznego życia, jak i twórczego traktowania swojej osobowości.

W życiu swym człowiek dokonuje nieustannie wyboru. Może wybierać dobro lub zło. Dobre wybory implikują dalsze dobre wybory, prowadzą ku dobru trwałemu, ku dobru w ogóle. Wybory złe, złe czyny, prowadzą ku złu, ułatwiają wybór zła. Ważne są zatem zawsze początkowe ogniwa tego łańcucha, bo odwrót od zła może być nieraz bardzo trudny lub wręcz niemożliwy. Dobrych czynów trzeba i można się uczyć. Można rozwijać i ulepszać charakter wzbogacając swą osobowość, przysparzając jej rozumu i miłości.

Największą, niekwestionowaną zasługą Fromma była walka z irracjonalnym charakterem emocjonalnych postaw człowieka zarówno w życiu indywidualnym, jak i w sferze

interpersonalnych relacji. Irracjonalne, dewiacyjne, fałszujące obraz rzeczywistości postawy, myśli i emocje stoją na drodze do realizacji pełnej, dojrzałej, produktywnej osobowości, w uzyskaniu prawdziwej wiedzy o sobie i innych, w twórczym wykorzystaniu wszystkich potencjalnych możliwości człowieka.

Fromm wierzył, iż dzięki jego humanistycznej psychoanalizie, zawartym w niej prawdom i postulowanym przez nią normom, może dojść do „odideologizowania” obrazu, jaki jednostka wytwarza o otaczającym ją świecie i o sobie samej. W człowieku powinno dokonać się przeobrażenie moralne, powinna w nim nastąpić „odnowa psychiczna”. Tylko człowiek z nową osobowością może stać się jednostką świadomą swych decyzji, może dokonać rzeczywistego wyboru pomiędzy pustką i brakiem zasad postępowania w życiu, niedostatkami produktywności oraz brakiem wiary w siebie i gatunek ludzki a życiem godnym, twórczym, szczęśliwym.

To, co wybierze, zależy od niego. Zależy od poczucia odpowiedzialności, z jaką traktuje on siebie, swoje życie i swoje szczęście – od chęci stawiania czoła własnym problemom moralnym. Zależy od jego odwagi stania się sobą i bycia dla siebie.

Robert Saciuk